

۲۳ مایس ۱۹۱۸

صافی : ۴۵

ایگنهی جلد

کیکی محبو

ليکنيات

لفظ ايله معنا

هر گاه ده بر لفظ برده معنا وارد؛ لفظ معناك . ذهني تصور ك اشارتي در . فقط گلهك لفظي معني اولدني حاليه معناسي اوليه دكلير: ايسته قورشون قلمك ايكي اوچ حركتيله چيزديكم منحنى اوچ باشنده كي برچو چوغه كوسته ريور، «بونه» دييورم؛ اوده ترددسن، «كدي» جواي ورييور. اوديقهده قارشيسي چاينك اوزرنده دوران ويا حركت ايدن سنجايي لكهي كوسته زورك نه اولدني صورويور، ينه «كدي» جواي آلييورم . مانفالك آلتنه اوبوقايان ويا بوتياقهده ميياولايان تكيرده «كدي» در . برتغريخ ماماسنك اوزرنده قارني ده شيلن، احشاسي چقاريلان، برقاني بختي حاله قوتان جانسن، حركتسن ئيده «كدي» در؛ و بو حال هر گله حقنده اوله در: نادى برچيزكي، بر كولكبه، برقارالي، حركت ايدن ويا تايين، سسن بيردن ويا بيرميين برشكله باخود حواسمز و آلتلر يزله تجربه ايتديكمز بر جسته عني اسمي ورييور.

بر اوزمانك ايچنده هر نوع بايراق، هر نوع كوكه لي . داللي . بوداق، هر يمين، هر چاسماندن بيكارله نبات كورويور، بونلك هر يري ذهمنده آري بر خيال، بر تصور محموله كنپييور؛ فقط بونلك هيسنه بردن «آغاج» گلهسي كافى بولور. برشرك ايچنده بيكارله بناوادر: بونلك كيكي اختاب كيكي كاكير؛ كيكي آسكي، كيكي نكي؛ بعضي بر قوليه قاداركو چولك، بعضي برسراي قادار بويوكدر. بزبونلك چله سنه بردن دلالت ائلك اوزره «خانه» گلهسي قولايييور. «آغاج» گلهسي شجري آكدريان هر هانكي برشكله، برسه، برچيزكي؛ «خانه» گلهسي اوده بركه زن هر هانكي برخياله تشبيل ايدبييور.

انسان، بونون بوشاقا باشقا اولان شياره آري آري اسلور و يرمك افتارنده دكلير، فقط بوغيزنه ذهمنك تجريد دينلن بر عمليه سيله چارده ساز اولور: ذهن بونون كديرده بر عمليه سيله چارده ساز اولدني سوله نه مين بر حال كشف ايدبييور وايسته او حاله، اوكديلك حاله «كدي» اسني ورييور. بو كديلك حالي اوقادار مجرد و بسيط برشي درك كدي يي آكدراجي برچيزكيده بيله موجوددر.

لسانده بو واسعه زمه لري دها محدود صنفاره تفريق ايدمك گله لره وارد، لاسن هيچ برينك معناسي قلعوي مين دكلير. مثلا ثابت مسكنلره دلالت ائلك اوزره قوليه، ايزره، آو، قوتان، سراي، اول، آبارخان كيكي هر گله قولايييور؛ فقط شكابه، جسا.

منجه، رنكيه، عموي منظره، اناشاسنه خدمت ايدن مازمه جه بريته بركه ميمك شريطه بيكار جه قوليه لر، اولر، قوتانلر، كوشكلر، سرايلر، اولنلر، آبارخانلر اولاييلير. بو مختلف صنفلر آراسنده كي حدودده قلعوي دكلير. مثلا نجه اورتاسنده كي ايكي ويا اوچ قاني برنبايه آوي، كوشكي، قوتاني نامي بيرمكه متردد قايير. متواضع برسانك قوتاق ياوروسي بر بيايه «بزم قوليه» ديدبيكي حالده عظمت فروش بر ديكريك دهاكو چوك بر آو بزم «كوشك» ويا يايي» ديدبيكي ده اونو قاييه؛ فقط شيمد بلك حسابندن صرف نظر، گله لرله آيرلان آشياز مره لرندن برينك ترده ختام بولوب ديكريك ترده باشلادني قلعوي اولاق تعيين ائجهده هر كس تجزي اعتراف ايدر.

شيمدي اشيايه اسم ويره نك، ماهيتي آكلاش بولونويور: ذهني، كنديلكندن، قارشيشنده كي آشيانك تعريق غير ممكن حالري «تجريد» ايدبييور؛ احواليار احتوا ايدن ديكري شياره يينه كنديلكندن «تعيم» و «تشبيل» ايدبييور؛ اونلري زمه، صنف صورتنده كوزورك مشترك بر گله ايله توسيم ايدبييور. احواله كله، اتحاق منداري غير مين فردله مشترك كورونل ونه دن عبارت اولدني تعيين ايديله مين بر حاله دلالت ايدير. بوغير مين اولان ايكي شيتك تعيين ويدر نده ايسه هر كسك كنشجه برسر بيتي ساحه سي، ميداني وارد. بو سيدن كهلرك معناسي دالما نبي اولندن قورونلاماور، و كينديكمز مرور زمان نبي دها دها بيم، دها غير مين اولور؛ كينديكمز كهلر ائلك معنادن دها اوزاق معناله دلالت ايتيه باشلايور. يينه بوسيدن دولاني كهلر، چوق دفعه برقاچ زمه يه . برقاچ صنفه بردن عائد اولور، يني بر گله بر قاچ معناه دلالت ايدبييور. مثلا جراح متانه دن چقاريدني دولوق، بوروزلو جسم «طاش» نامي و يردنكي كيبي قوچيجه بو آلتون يوزوك سوله مك ايچين قولالاندني بارلاق، بجلا، سرت شيه «طاش» دييور . ديوار جي ده ياپلرده قولالاندني مولوزله عني اسمي ورييور . يينه مثلا «آسرا» گله سرك برنكيه درويشنه ويا بر آيتون تيرا كيسنه كوره معناسي باشقا، برقاشقه ويا بر خاچه مآورينه كورده بو بونون باشاادر.

تجريد و تعيم عمليه سي لسانده باشقا بر صورتده دها تجلي ايدير؛ بو صورتده ذي حيات موجودلرك خارجي و داخلي عضولر يته عائد «باش، كوز، بورون، قولاق، كويه، قول، باجاق، بيلك، بيله زيك، غانا، قاناد، قارين، بيهين، كوكبك، كيك، دامار، دال، يازراق، كوك...» كيكي اسلري ايتلك جرتي بر مشابيت و مناسيله جانسن موجودلر تشبيل ائلك در: ماسايه، ايسكايه، قولنوعه آياق، قول، آرقا، دولابه، چكمجه يه، كوز؛ هاوانه آل، قولنعه، قويه، بيله زيك، شيشه، بوريور آغيز؛ نجه يره . قايي قانادر بيرييور، وهان هر شيه بر ياش اسناد ايدبييور: صوبك باشي، داغاك باشي، سوزلك باشي، ايتلك باشي، ميمچيلا باشي... سرفلر برك بيله مختلف اعضاسي وارد: ميمك .. عينك باشي،

هنك كوزي، جيمك قارني، سينك ديشي . دكلره دوغرو اوزاشن قارا پارچاسنده بر بورون، ايكا قارا آراسنده كي دكلر پارچاسنده بوريوز، پاناسك سطحنده كي كيريتيلرده برور كوز كوروز؛ داغلي، نه لري قوللره آيرلش، مسأله يي داللاش، بوداقلاش تصور ايدير. ذي حيات مخلوقلر كالكتر اعصابي دكللر عيالي و خاصه لري ده جانسن، جانسن شياره ويا ديكري جاني موجودلر عطف ايديلير: صوبا چوق كومور بير، روزكار ايكر، ساعت يورور، فرصت قاچار، بكمز اوچار؛ كوشن دوغار، صو اوور، يالانجي برشي يومونلار، دشيمان قودورمن اولور ..

ديكر برچيئدن، بونون قلعوي، طئي اسملر كيبي، معني فردلي دكلر، ضروري حذله ده دلالت ايديرلر: اكمك كسيديكي كي سوز، سسن، آتشده كسيلر؛ سوت، صابون، كسيلر (سلام مقامنده) بورون كسيلر . بير ينج طار تيليني كيكي سوز، قئلده طار تيلير . مادي برشي كوسته ريلديكي ويا چكليلديكي كيكي متانت، غيرت، عدالت كوسته ريلر؛ عذاب، زحمت، درد چكليلر؛ غراف، ضايف، يشكش چكليلر؛ برسانك طور، سوزي، معامله سي چكليلر ويا چكيدن . طاش آيتيليني كيكي لاف، غل، آدمده آتيلير . فلارك معناسي بمقاروره چوخول ايديركه تاصيل بر مناسيله ابتدائي واصل معنادن انتقال ايديله كنه حيرت اولور: «ملا» باشمه ضابطه كيدلي» تعبيردك فلارك كسكله نه علاقه يي اولاييلر؛ «مايونه دوندي» تعبيردك (دوندي) نه مناسيله (بركه دي) بريته قولايييور؛ و تاصيل اولوبورده «بوروزلدي» قلعوي (شاشيردي، محبوب اولدي) مناسيله كيليور؛

بوننده دها واسعه زمه رله شامل قلعوي وارد؛ مثلا «بوروروك» قلعوي (كيديكز، چيچيكز، اوتوروك، قالكيز، سويله ييكز، ييچكز . ايچيكز... الخ » بريته قولايييور . هاله ائلك، اولقي كيكي اغانه فلارنك استعمال داره سني تحديد ائلك بيله ممك دكلير . معنائك مبهيت وغير معيني يالكتر اسم وقل نونندن گله ره منحصر دكلير. رنكلرك اوسايمز آتانه مقابل اتحاق بارماقلايك اوزم رنده سايلار بيله چك قادار كورده . سكلاري .. قواملر، جسامتلري طائري تعين ائلك ايچينه قوتانلر دها آرتير يتر وارد . اونلركده هر برينك معناسي هر هانكي بر مناسيله مادي ومعنوي مختلف زمه لره تشبيل ايدبييور: آغيز طاش، آغيز سوز، آغيز طيمت، آغيز انسان، آغيز معامله، آغيز هديه، آغيز يوريوش، آغيز سويله ييش... طاش طاش، طاش سوز، طاشي ديل، طاش معامله، طاشي اوقو، طاشي جان، طاشي باقش، طاشي ميل، طاشي مصاحبه .. دهشتن آسرا، دهشتن انسان، دهشتن سوز، دهشتن كوزل، دهشتن رسم يايور... دريز.

كهلرك اكل قلعوي معنالي اولقي لازم كان عدلر بيله مبهيتدن قولونلاماور. برچوق، برآز، برطاقم برقاچ، برآيام كيبي تعبيرلرده قولالاندنيز «برك

معنای واحد لکن جنوق اوزاقد. «ایکی لاقیردم وار» دیدیکه زمانه آیدیکدن یک فعله سوز سوله به جگمزی پیلیر. بری حقدنه «باقاده بش اون فوروشی وار» دینلیدی وقتده ناصیل بر مقدار قصد ایدیلدی تعیین ایدیلدی. علی العاده قونوشورلرک بربره یوزدهم کیندیگیدن، قرقیلدن بری بریشی بیلدیگیدن، سکسن کره بر شیی سوله شش، اولدیمزدن، برینک وایرشیک یوزقات.. بیک قات داهای ویا داهان اولدیندن بحث ایدرز. کروی دینامنه دورت یوزاق اسناد ایدرز. سطحی بدی اقلیه آیرش سایارز. خوشه کیده هپ قیرق بریوچو ماشالاه بخش ایدرز.

کلهرک بومیت و غیر معینی یالکر بزم لسانده دکیل هر لسانده اودرد. مقاله نیک ساعدی اولدیندن بو خصوصه بزم لسانه اوروپا لساناری آراسنده مقایسه بر ترتیب یاعنی باقابر فرسته ترک ایدیلور. کلهرک مینیت و غیر معینی تریدیه خدمت ایدرن عالماردن بریده مختلف حسیات اولشدر. سولین برنه: «قاردهش، همشیره، باباج، آتیم، حکم، آناج... حق بر صنف خلق لسانده ارککاره فارشی بیل» «آنام» ویا «آنام بابام» بعاده «آنام بابام، قاردهش» دینلیدی کی «آنام، کولم، شکر، جام، ایکی کوژوم، روح، جیکرم، جیکرم یازجانی. جانک ایچی... الخ» دیدیلور. سوله یل برانسانده حقای، جهانی، قابانی... قصد ایدیلرک «اوکوز، آشک، آبی، بوستان قورقانی، بوش داوول...» دکابی مراد ایدیلدی حاله: «شطان، آسکی قورت، تیلیک...» تربیه سز لکندن کتابه اولارقد «ایت، طایر، هرک...» کی اکر یاتار غطیبیدن اقتباس اولوغش عنوانر توجیه ایدیلور. بریک قورنازی، جیرکیلیکی ویدیم داهای نلکی بر «کوپو...» وایر «هین اوغلی هین» له افاده ایدیلور؛ یاشیله متناسب اولمایاجی حالارده یولونانلر حقدنده «بیک، بیجک...» دیدیلور. بعاده وضع و ایجاد یولنه کیدیلرک «طون طون، دانفول، دانفالق، خیمیل، مییتی...» کی سوزلرده صرف اولونور. کوخان یک آغزنده برصیرا پیشلر: خیبار، بالقای، آرمود، اخلات، احق، بودالای کناره کلپور... بعض عیطلرده کریدیه بر تربیه و تحصیل ساحی عیطلرده ایسه بوئون سولنی شیلر «شکر» بوئون سولنیز لرده «سیکیر» در؛ طبق کوچوک جوچو قورک «چیج» و «قاق» سی کی.

تراک حسی ده برچوق کلنک معنای ایشکدرمه به خدمت ایشدر «چیرکین بر کلینی آغزیه تالاق ایچین هرکس ترددسیر «تالاق، سوپرک، مکله، سرمیه، خادم، خلط...» کی تعبری استعمال ایدره، دیکلرلنده قالدق نام معنای آکلار و یولر ییراندیگی ییقری قوللایلمیه باشلار.

حسیاتک درجانی عینی معناده متعدد کلنک استعما ایجاب ایتدیرمشدر: «پدرم، یک بابام، بزم اختیار...»

دین کچ عینی معنای قصد ایدره، فقط بو تعبیرلرک هر برنده مندرج اولان حرمت و یا حرمتلرک باشقا باشقادر. حسیاتلری افاده ایچین «طبق صنعتکارلر کی- یک طرلرلر آرایان کوخان بکارده «موروق» کلکسی سلیم نهجدن آلوب قوللاشدرلر. بر هر کی «چندر، دولول، داه داه...» کی اسلر ورمکنده هپ حسیاتک بر احتیاجی آیری در. بعضی عینی کلک صرف سسه ویریلن طورک تأثیریه بری برنه شدایی معنا افاده ایدره: «هریفده قافا» وار دینلیدیکی زمان «قافا» عقل.. دکا معناسته، «ناقافا» تعبیرده ایسه حافت معناسته قوللایلمش اولور.

حسیات و احتراصاتک لسانده اولادینی رول یوننده عبارت دیکلر:

«پلک اسکیدن «قون»- قادی» خاقانلرک، «خام» ده خانلرک زوجهریه تخصیص اولونور؛ یک اصیلاره ویریلر عنوانلری. بوکونه اصل امرته معناسته اولان «آروات» کلکی یالکیز آنادولونک بعض برلنده «اکتیا» و حرفلرک تقدیم و تأخیریه- مستعمل قالمش؛ بوراده هر قادین خام وهر آرتک پلک اولشدر. عوامک بوصات تریفه مقابل خواص ده بری برلره «خام آقندی، پلک آقندی، خام آقندی حضرتلری، پلک آقندی حضرتلری...» کی یوچیلرده یولونور. اساساً بابا معناسته اولان «آقا-آغا» کلکسی ده وقتیه یوکر بر ضابطه ویریلن بر عنوان اولش ایکن، یکچیرلرک لغوین صوکر منحل قالدن آغاق شیددی یکجی بالانک، آرنی ویا فارمانی بالی تصاحب ایتدیک متواضع بر شرف اولارق قالمشدر.

اصلی معنای دین حریت و بره جک درجه ده اوزافلاشمش داهای کله لیز واردر؛ ایشته «آفت» کلکسی ده اساساً اللهدن کونده یان بلا معناسته کلرکن، شیددی آرککار آراسنده - یالکیز شرعده دکیل عادیکله لرده - غایت کوزمل بر قادین حقدنه سوله یلر. «قضا» کلکسک آرتیق حکم قورده معناسته قوللایلمیه یوق کیدی؛ فقط - ضماً مقدر عد اولونان. هر عارضه به هرکس قضا نامی ویریور؛ بر قاضینک دایره سی تأویلده ملکی تقسایزدن برنه یونام ویرییلور.

«قادی» کلکسک «خدمتجیاک، خدمت» معناسته کلکسی ده یوخیلندر. «بورنی قیرمق» تعبیرده کی «بورون» ده کبرو غورور معناسته قوللایلمشدر.

معنای یو طریقی ایلده کیدیرمش، ایلک معنای دین اوزافلاشمش اوقادار چوق کله لیز واردرک بر قاق مثال داهای کوسترمدن یکچه به یکچه: قدم (افور)، انکسار (پدعا)، اوباب (اهلیت)، عشرت (مسکرات)، مدار (چاره)، ستم (سزنش) نسبت (عناد)...

بعاده شهرت سببیه منشأ اسمی بریشکاسمه معادل اولور: میدیالی (آشک)، داماسقا (برنوع قوماش)... کی.

بو ساحه ده اودرجه ایلری وارلشدرکه بعضاً هنرمندکی بر تصوری اولندن قایلمه آیری دیگر بر تصورک آداسنه خدمت ایدرن برصیرا کله لرله افاده ایدرز. مثلاً برنه بریشی «اونو قانامانی شدله اخطار ایتک قصدیه «بال مومی یاشیدر» دریز. ایشته بر صیرا کله لرک هیچ برینک حقیق معناسته اعتبار یوقدر... برینک علی المعاله قلوب کیشک مجبورینده قالدیغی سولیمک ایچین «طای طارای طوبادی» جلکسی صرف ایدرز. ایشته ینه حمام اصطلاحلرله تشکیل ایدین بو جلک کده هیچ بر کلکسی حقیق معناسته قوللایلمش دیکلر؛ فقط ایشیده نلرک جلکسی نه قصد ایتدیکیزی آکلور.

برده «یوسورته، یووجه ایل»، ملاپسه، سیله، جهنه، دولای، تقدیرده، حقدنه، مادامک، شاید، کی برچوق کله لر قوللایورلرک جلکسک استعما حقیق معنای دیندن یک اوزاق موقعلرده. بو کله رعمومیتله صرف ونحوه عائد بعضی مناسبتلری تأسیسه خدمت ایدره. آلتلر اادانلر حکمنده در. یولردن باشقا عصردن عصره دکیشن اسم خالصی، علملری ده اونو قانق ایجاب ایدره؛ چونکه بوصف کله لرکده لفظلری ایله معناری آراسنده ضروری بر تقابل و تطابق موجود دیکلر.

یوقلده لسانک دیکشمنه سبب اولان معنوی حادثه لری کوسترمک ایچین کتیردیکلر، مثلاً هپ خلقت دیندن آلینشدر. شاعرلرک آیدیلرک یاز و استعاره وادیسندکی تأثیرلری قصداً خارج بر اقلشدر.

احمد جواد

تصحیح

ایشار ایدن جنای قلمه فوق العاده نسخه سنک یکریمی یدینی صحیفه سنده ختام یولان «کال بهیج» امضائی «جنای قلمه قره عازباتی» مقاله سنک الک سوکنده انکایرلر افارنازی اولوق اوزره کوسترین (۲۸) کانون اول، (۲۷) کانون اول اولوق لازمکیر.

..

خالد فخری بک «جنای قلمه ایچون...» عنوانی منظومه سنده کی بعض خطارده بوجه آتی تصحیح اولور:

برنجی قطعه نیک درنجی مصرای: (ای قرده شم، شکران دولو قیلیمد دیکلر!)

ایکینجی قطعه نیک اوچنجی مصرای: (القهрман باش اوستنده پارلایان مغفر)

اوچنجی قطعه نیک برنجی مصرای ده: (بوزوغ دشمن قاجورکن ساحلارندن) اوله جقدر.